

Sait Çetinođlu: TÜRK KİMLİĞİNİN İNŞASI HALKLARIN ACILARIYLA YOĞRULMUŞTUR!

Posted on 22/10/2014

Literatürde kimlik, çıkış noktası itibariyle bir yandan kişisel yani doğuştan gelen bir takım referanslara dayandırılmasına rağmen, kimlik sonradan kazanılan ve kültürel kodlar üzerinden kurulan bir algı biçimidir. Tanıma ve tanınmayla ilintili olarak iki yönlü bir kavram olan kimlik Hem bireysel düzeyde ben kimim, hem de toplumsal düzeyde biz kimiz sorusuna verdiğimiz ve karşı taraftan aldığımız yanıt bireysel ve kültürel kimliğimizin cevabı olmaktadır. Dolayısıyla bütün kimlik algıları kesinlikle bir “öteki”ne ihtiyaç duyar. Türk kimliği de inşasında bu öteki ihtiyacını öncesinde gayrimüslimlerin şahsında sonrasında Türk olmayan kimliklerin şahsında cisimleştirmiştir.

Her ne kadar İmparatorluk döneminde Osmanlılık şeklinde ifade edilse de Türk Milliyetçiliği ve Türk Kimliğinin inşası ile ilgili öncü fikir ve çabalara Yeni Osmanlılarca rastlamaktayız. Bu düşünceler İttihatçılar ve ardılı Kemalistlerin esin kaynağı olacaktır. Namık Kemal, Türk Dili üzerinden bir Türk Kimliği inşa fikrini şekillendirme çabası içindeki en önemli figür olarak belirir. Namık Kemal, Midilli’de sürgünde iken Menemenlizade Rifat’a yazdığı 30 Ağustos 1878 tarihli mektubunda, diğer dilleri Türk dili ve kimliğine bir tehdit olarak görülmesini ve bunun ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirlerin alınmasının altını çizer: ‘Elimizden gelse, memleketimizde mevcut lisanların Türkçeden maada kafesini mahvetmeye çalışmak iktiza ederken, Arnavutlara, Lazlara, Kürtlere birer elifba tayiniyle ellerine şikak için bir silah-1 manevi mi teslim edelim... Lisan bir kavmin diğerine inkılâbını men için belki diyanetten bile daha metin bir seddir.’ 13 Eylül 1878 tarihli mektubunda, “Vakıa Kumlara, Bulgarlara bizim lisanı tamim etmek kabil değildir; fakat Arnavutlara, Lazlara yani Müslumanlara tamim etmek pek kabildir. Oralarda, münasip yolda idare olunur mektepler yapılır ve hatta bizim o nakıs maarif nizamnamesinin hükmü icra olunur ise, yirmi sene

sonra Lazca, Arnavutça bütün bütün unutulur i” Görüldüğü gibi Namık Kemal’in Türk kimliğinin inşasının en önemli bileşeni asimilasyon gibi bir zor politikasıdır. Namık Kemal’in açtığı yolda ilerleyen ardılları zor politikasını Namık Kemal’in hayal edemeyeceği noktalara taşıyacaklardır. Namık Kemal açıkça gayrimüslimleri dışlayan fikirleri de ifade etmekten çekinmez: “eğer Hıristiyanlar bizim egemenliğimizi isterlerse anlarız, pek doğaldır ki onları hükümete almadığımız için yakınma hakkına sahip olmayacaklardır.” Ali Suavi, niçin Türklerin yönetici olmaları gerektiğini, “Türk ırkının askeri, medeni ve siyasi rolleri itibariyle bütün ırklardan üstün ve eski bir ırk olduğu teziyle savunur.

Bir diğer Yeni Osmanlı ideologlarında Şinasi de Türk Kimliğinin inşa-sında dile ve Türkçe bir gazeteye özel bir önem atfederek: “Türk yurdunda gayrimüslim tabakanın kendi lisanlarıyla birer gazete çıkarmakta oldukları halde millet-i hâkime’den hiç kimsenin Tercüman-ı Ahval’ın inti-şarına kadar böyle bir teşebbüse girişmediği”. [ne] hayıflanmaktadır. Matbuat ulusçuluğuyla milli kimlik inşası Yeni Osmanlılarda vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Kimliğin inşasında bir diğer önemli nokta ise yukarıda görüldüğü gibi millet-i hâkime fikridir. Bu aynı zamanda kimliğin oluşumundaki özcü ve ırkçı niteliğin kaynağıdır.

Türk kimliğine giden yolu zor politikasıyla döşemede bir çığır açan Abdülhamid Osmanlılık olarak tanımladığı imparatorluğun kimliğini ümmet konsepti içinde tanımlayarak diğer kimlikleri dışlayacaktır. Anlaşılabilirliği gibi diğer unsurlar gayrimüslim kimlikler olacaktır. Hamid bu zor politikasını uygulamada Maarif nazırı Münif Paşa eliyle eğitim politikasına uyarlayacak, gayrimüslimlere reva görülen baskı ve imha siyasetini Hamid’in kesintisiz Doğu komutanı Müşir Zeki Paşa, Batıda zaptiye nazırı Hüseyin Hilmi Paşa eliyle uygulayarak Ümmet dışında kalan kimlikleri kan ve gözyaşına boğacaktır, 1894-96 Ermeni katliamları ve Girit katliamlarında olduğu gibi olağanüstü boyutlarda gayrimüslim katliamlarının bu döneme rast gelmesi tesadüf değildir.

Türk Kimliğinin inşası ile ilk sistematik çalışmalara bu dönemde rastlamaktayız. Yusuf

Akçora'nın 1903'teki Uç Tarz-ı Siyaset bu çalışmaların başında gelmektedir. Bu dönemdeki muhalif Osmanlıların düşünceleri de Hamid'den farklı değildir. Jöntürkler/İttihat ve Terakki yeni Osmanlıların bu milliyetçi mirasını devralmıştır. Hareket içinde büyük ağırlığı olan Ayan Meclisi Reisi Ahmet Rıza da Osmanlıcılıktan Türk egemenliğini anlamaktadır. Türk unsurunun diğer unsurlar üzerindeki hâkimiyet kurmasını sağlamayı, politikasının merkezine koymaktadır. Osmanlıcılığı "Türk olmaktan gurur duyan bir Osmanlıcılıktır". Hüseyin Cahit (Yalçın) çok açık biçimde Türk egemenliğini savunur ve "ne denirse densin memlekette millet-i hâkime Türklerdir ve Türkler olacaktık. Mizancı Murat: "Dostumuzun birbirinden başka zannetmek hatasında bulunduğu Türklük, Osmanlıcılık ve Müslümanlık adına duada kusur etmeyiz demekle üçünü bir arada düşündüğünü ifade etmektedir. İslamcılık ve Osmanlıcılık, Türk Milliyetçiliğin farklı ifadelerinden başka bir şey değildir.

İttihat ve Terakki 1910 kongresinde Türkçü politikalar öne çıkararak Türk milliyetçiliğiyle Türk Kimliği inşası, temel politikanın merkezine konulur. Bu tarihten sonra Türk kimliğinin inşası imparatorluğun bekasıyla eşdeğer önemde algılanarak. Bütün politikalar buna göre şekillendirilecek- tir. Farklı Müslüman kimliklerin Türk kimliğinin potasının içinde eritme politikası imparatorluğu yöneten kliğin temel politikası olacak Müslüman kimlikler temessül siyasetinin denekleri haline gelerek, imparatorluğun bir ucundan bir ucuna bütünlüğü parçalanıp sürülecek, hiçbir yerde Türklerin dışındakilerin çoğunluk sağlamayacak şekilde dağıtılarak asimile edilmeye Türk kimliği potasının içinde eritmeye çalışılacaktır. Bu politikaların oluşturulmasında Ziya Gökalp, Ahmet Ferit (Tek), Ahmet Esat (Uras) gibi Kemalist dönemde de aynı politikayı oluşturmada görevli olan kişiler ön plandadır. Bunlar araştırma ve önerileriyle İttihat'ın asimilasyon ve imha politikalarının oluşmasında önemli rol aldıkları gibi Kemalist dönemde de aynı rollerini sürdürürler. Bu politika, gayrimüslim nüfus açısından karşımıza imha olarak karşımıza çıkmaktadır.

1913'ten itibaren ete kemiğe bürünen bu baskı ve imha politikası Anadolu'nun otokton kadim halklarına ölüm ve gözyaşından başka bir şey getirmez. 1913 ten itibaren Helen kökenli Osmanlı vatandaşlarına (Rumlara) karşı sistematik baskı, korkutma, öldürme ve göç

ettirme politikalarının uygulanmasıyla Rum nüfusun yok edilmesine, Ermeni Halkının tehcir adı altında Mezopotamya'ya sürgün edilerek yollarda kırılıp Ermeni nüfusun yok edilmesine kadar uzanır. Savaş sonrasında gayrimüslim nüfus neredeyse bu coğrafyadan kazanmıştır.

Yeni Osmanlılar-İttihatçılar-Kemalistler zincirindeki başat olan bu ırkçı ve dışlayıcı düşünce, bütün eşitlik tasavvurlarının baştan reddedilmesinin ve Türklerin dışındaki unsurların/kimliklerin ötekileştirilmesinin ve reddedilmesinin gerekçesini oluşturur. Bu bakımdan Türk kimliğinin inşası zora dayanmasının yanında diğer kimliklerin inkârı ve yok edilmesi, Türk kimliğinin oluşturulmasının vazgeçilemez temeli olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle Türk kimliğinin inşası diğer unsurlara kan ve gözyaşına mal olmuştur. Her milli kimliğin oluşturulmasının bir kurguya dayanması beraberinde yığın sorunları taşımakla beraber, Türk kimliğinin oluşturulmasının temelindeki millet-i hâkime zihniyeti bu coğrafyadaki acıların temelini oluşturur. Bu bakımdan Türk kimliği başından itibaren sorunlu olup, dışlayıcı, özcü ve ırkçı karakteri halklara acı ve gözyaşından başka bir şey getirmemiştir.

Savaş sonrasında, bu politikanın yenilgisiyle dağılan İmparatorluğun küçük bir parçasında (Arapların haricindeki) Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu bölgelerde İttihatçılar/Kemalistler tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin Türk kimliğiyle yeniden kurulması kimlik inşasında yeni bir dönemi işaret ederken, Milli Mücadele denilen Yunanistan ve Ermenistan ile yapılan savaş Türk kimliğinin İttihatçı politikalar çerçevesinde yeniden inşasında yeni bir kırılma noktasını ifade eder. Her ne kadar Milli mücadele'ye yardımcı olan birçok gayrimüslim olmasına rağmen milli mücadelede gayrimüslimlere yer yoktur. BMM'de bir tek gayrimüslim mebusun bulunmaması bu noktayı işaret etmektedir. Bu unsurların istenmediği Türk kimliği içinde bu unsurların yer almayacağı da Lozan'da murahhas sağlık bakanı Rıza Nur tarafından açıkça ifade edilmiş ve mübadele ile de hayata geçirilme fırsatını yakalanmıştır. Lozan'da Helen kökenlilerin dışında kalan Ermeniler ve Musevilerin de gönderilmesi düşünülmüşse de onları kabul edecek bir devletin bulunmamasının bu fikrin gerçekleştirilmesini önlemiş olduğunu Rıza Nur üzüntüyle

kaydeder. Kısaca yeni devletin kuruluş konseptinde gayrimüslimlerin yerinin bulunmadığı kuruluş belgesini (Lozan) imzalayanlar tarafından açıkça ifade edilmiştir. Baş Murahhas İnönü, iktidarında her fırsatta bunu bizzat dile getirerek uygulamaya koyar. Lozan'da başaramadığı işi zaman içinde sonuçlandıracaktır. Türk kimliği dışında kalanların bir kısmı tamamen bu coğrafyadan silinir, bir kısmı baskılar sonucu göç ettirilerek folklorik bir figüre indirilir bir kısmı bu sert asimilasyon sürecine dayanamayarak Türkleşir. Bir kısmı ise direnmeye devam eder.

Lozan'da kurtulamadığı azınlıklara karşı bundan sonra yapılacaklar ise bu unsurlardan bir an önce kurtulmak için yürütülen baskı ve yok etme uygulamaları rejimin sistematik politikaları olarak günümüze uzanır. 1934 Trakya Olayları ile Musevi nüfus baskı ve saldırılarla Trakya'dan göç ettirilir. Vatandaş Türkçe Konuş uygulamalarıyla Türkçe konuşamayanlara baskılar uygulanır. Yeni bir suç türü icat edilir Türklüğe Hakaret; birçok azınlık mensupları bu uydurma suçtan yargılanarak baskı altında tutulur: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde Türklüğe hakaret suçları adı altında verilen bini aşkın örneklerde nedense bütün suçlular gayrimüslim ve Müslüman "azınlıklar"dan oluşması bu cümledendir. 1941'deki 20 Kur'a Askerlik uygulamasıyla gayrimüslim erkekler askerlik adı altında çalışma kamplarında 18 ay son derece zor koşullarda çalıştırılır. 1942'deki Varlık Vergisi adı altında yeni bir Ekonomik ve Kültürel Jenocid uygulamaya konulur. Vergiyi ödeyemeyen binlerce gayrimüslim toplama kamplarına alınır. 1955'te 6/7 Eylül olaylarıyla azınlıklara ait işyerlerine, evlerine ve kurumlarına ölümlere varan saldırılar Özel Harp Dairesi eliyle düzenlenir. 1964'te Etablis Rumlar sınır dışı edilir. 1974'te Rum vatandaşlara yeni baskılar yeni bir sürgünü getirecektir. Hukuk kurumları tarafından vatandaşlarının yabancı oldukları tescil edilmesine kadar örneklenen uygulamalar, Türk kimliğinin dışlayıcı karakterini vurgular. Bu olgunun en önemli vurgusunu son günlerde Mili savunma bakanı Vecdi Gönül tarafından yapılmıştır. Gönül Türk kimliğinin inşasının başarısını Ermeni ve Helen kökenli yurttaşların bu coğrafyadan silinmesine bağlamaktadır. Kurucu irade de bu olguyu yeri geldiğinde her zaman vurgular. Gönül'ün sözleri kurucu iradenin sözlerinin tekrarından başka bir şey değildir. Aynı sözleri Mustafa Kemal Atatürk, Talat Paşa'nın Almanya'daki

kemiklerinin Türkiye'ye getirilmesini isteyen Talat Paşa'nın eşi Hayriye Hanım'la olan diyalogunda vurgular.

Yeni/Kemalist rejimde gayrimüslim "azınlık" mensuplarının üzerlerine düşen, her kriz dönemlerinde yeni bir sınav vermek olacaktır. Kısaca Cumhuriyet rejimi tarihi aynı zamanda azınlıklar üzerindeki baskı tarihi olup Türk kimliğinin inşası "azınlık" unsurlara baskı ve yok etmeyle at başı gitmektedir. Her kriz döneminde Türk kimliği açısından yeniden imana çekilirler.

Kurucu iradenin/Kemalizm'in Türklerin dışında kalan unsurlar Türkleştirilebilir olarak algılaması buna göre politikalarını kesintisiz olarak uygulamaya koyması ve Türk kimliği dışındaki kimliklerin inkârı rejimin karakteri belirleyerek yen/kemalist rejimin tarihini bir asimilasyon, baskı, sürgün ve yok etme tarihine dönüştürmüştür. Barışçı ve pasif direnişçi bir halk olan Malakanlar bu coğrafyadan silinmiş. Süryaniler, Ezdiler ve Rumlar bir folklorik figüre indirilmiştir. Ancak rejim, Kemalizm'in bu zora dayalı kimlik inşası ve dayatmacı karakterine karşı direnişi kıramamıştır.

Kemalist rejim her "azınlığın" çoğunlukta olduğu ya da Türk unsurunun azınlık olduğu coğrafyaları bir kriz bölgeleri olarak algılaması ve bu bölgeleri kriz yönetimi koşullarına yani olağanüstü yöntemlerle yönetmeye mahkûm etmesi, Kemalist rejimin meşruiyet krizini ifade etmesinin yanında Türk kimliğinin de krizini ve başlangıcından itibaren sorunlu oluşunun altını çizmektedir.